

Вивчення односкладних речень студентами-іноземцями

Шевцова Лариса

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Лінгводидактика, як відомо, спирається на загальнодидактичні принципи. На їх основі будується й робота з вивчення односкладних речень. Використання загальнодидактичних принципів під час розв'язання завдань з методики було обгрунтовано в працях К. Ушинського, К. Єльницького, В. Добромислова, О. Текучова, В. Масальського, Є. Дмитровського та інших учених.

Поряд з цим методичні ідеї поглиблювались, конкретизувались та ставали основою для створення власне методичних принципів. Для формування синтаксичних умінь обов'язковими К. Плиско [Плиско 1978] називає такі дії:

- 1) вивчення граматичних категорій у структурно-граматичному аспекті;
- 2) ознайомлення з граматичними категоріями у логіко-семантичному аспекті;
- 3) оволодіння граматичними категоріями у функціонально-стилістичному аспекті.

Структурно-граматичний аспект передбачає ознайомлення з формальними показниками граматичних категорій. У зв'язку з всебічним вивченням речення в сучасній лінгвістиці виділився конструктивний синтаксис, завданням якого є розгляд структурної організації й побудови речення. Увагу дослідників привертають структурні елементи речення, які складають його структурну схему.

Вивчення граматичних категорій у структурно-граматичному аспекті можна реалізувати такими шляхами:

- 1) ознайомлення студентів з структурно-граматичними особливостями речення;
- 2) ознайомлення студентів з структурно-граматичними ознаками складових частин речення;
- 3) складання структурних схем поданих речень і їх складових частин;
- 4) побудова речень і їх складових частин за поданими схемами.

Логіко-семантичний аспект передбачає вивчення змістової сторони граматичних категорій, а точніше – їх семантики. Цей аспект тісно пов'язаний з структурно-граматичним, оскільки граматичні категорії мають зміст і форму.

Кожна граматична одиниця характеризується семантикою і перебуває в логічних відношеннях з іншими одиницями. Тому під час вивчення односкладних речень слід запроваджувати:

1)установлення семантики речення;

2)установлення семантики синтаксичних категорій, що входять до складу речення.

В. Бабайцева зазначає, що речення в системі мовлення пов'язане з системою мови логічним членуванням, типовою семантикою і характером структурної схеми. Як одиниця мовлення речення характеризується індивідуальним змістом. Це й потрібно враховувати у процесі вивчення односкладних речень.

Функціонально-стилістичний аспект разом із логіко-семантичним передбачає вивчення змістової сторони граматичних категорій, а точніше – вивчення їх функціонування у процесі спілкування.

Оскільки мовні засоби передають зміст висловлювання, ставлення мовця до фактів чи явищ, то мовлення повинне бути виразним і образним. Мовні засоби потрібно добирати так, щоб мовлення було правильним у функціональному відношенні, точним у смисловому і виразним у естетичному.

Із сказаного випливає зв'язок синтаксису з культурою мовлення і стилістикою. Остання подає правила семантичної, функціональної і емоційної доцільності використання мовних засобів у процесі спілкування. Сукупність цих правил становить стилістичні норми, якими слід оволодіти в процесі навчання.

Опрацювання стилістичних властивостей односкладних речень здійснюється такими шляхами:

1)ознайомлення студентів із стилістичними можливостями односкладних речень;

2)робота над синонімікою синтаксичних категорій;

3)аналіз стилістичної ролі синтаксичних категорій у різних стилях літературної мови.

Наводимо приклади вправ, спрямованих на вивчення односкладних речень.

Вправа 1. Серед наведених речень знайдіть односкладні. Визначте їх вид.

1. День мав бути хмарний, прохолодний. (Ю. Смолич) 2. Яка то честь – народові вклониться. (М. Лиходід) 3. Не звикай утертими стежками йти за другим сліпо, як у дим. (І. Франко) 4. Тільки в праці невтомній крилатим стаєш. (В. Сосюра) 5. У хаті все темнішало та темнішало. (Марко Вовчок) 6. Хоча б не спізнитись! Поспіти б хоча! (О. Підсуха) 7. Що ж мені тепер сказати? (В. Швець) 8. Спокою мені не треба. Хай часом і важко йти, - лиш знати б, що ждуть на тебе, що людям потрібний ти. (В. Колодій) 9. Та не судилось бути нам у парі... (О. Підсуха) 10. Погасло літо. Морозець розцвів. (Т. Севернюк)

Вправа 2. Визначити головний член у поданих реченнях. Указати, яке значення вони виражають.

1. Стати переможцем, залишитися ним, втримати таку честь... (В. Собко) 2. Бути якнайближче до правди. (О. Гончар) 3. Пісням лунати, поемам бути – поети є. (І. Гончаренко) 4. Нікому нас не взяти у ярмо. (В. Колодій) 5. Знать за плечима не носити. (Народна творчість) 6. Не літять мені птахом у вирії... (Н. Кащук) 7. Ось та ж кімната, стіл, перо, папери. І лиш йому сюди вже не зайти. (В. Колодій) 8. Та не вбити вже у живих пісню правди і волі. (В. Колодій) 9. Не вбити нас! Не спопелити мою Хатиньку, Хатинь! (В. Бровченко) 10. Нам вічно небом жить... (М. Вінграновський)

Вправа 3. Серед наведених речень знайдіть інфінітивне.

1. Жити на землі – не просто, звісно. (В. Кобець)
2. Відчувати в окопі живу душу біля себе – це щастя. (О. Гончар)
3. Якби з ким сісти хліба з'їсти, промовить слово... (Т. Шевченко)
4. Бити – це значить самому мучитись. (І. Багряний)
5. Трактором орати – не лопатою копати. (Народна творчість)

Вправа 4. Визначте означено-особове і інфінітивне речення.

1. В палітрі щастя любові колір не так вже й часто розпізнають. (Т. Севернюк)
2. У стремлінні до влади й кар'єри губим небо ясне, голубе, землю, воду. (С. Реп'ях)
3. Діалогу не відбулося, і печалі ніхто не втишив. (Т. Севернюк)
4. Полиняло, оджовтіло, зголубіло. Всі печалі мої встигли на експрес. (Б. Олійник)
5. Складати зброю! Годі лютувати! Господар тут – народ, якого не зламати! (Р. Братунь)

Вправа 5. Серед поданих речень знайдіть інфінітивне. Вкажіть його вид.

1. Хочу жити в паланні, зоріти в блакить, щоб від серця любов іскрила. (Ю. Дмитренко)
2. Нас тепер нікому не скорити... (М. Рильський)
3. Околиця міста. Горіховий гай. (В. Базилевський)
4. Отак би завжди – без парадності. (В. Базилевський)
5. Ніяких рук і нічиїх сердець, ти сам-один в шумному многолюдді. (М. Ситник)

Вправа 6. Визначте і схарактеризуйте інфінітивне речення.

1. Хотілося швидше дізнатися про життя дорогих мені людей. (М. Чабанівський)
2. Співалося хором «Заповіт». (Ю. Смолич)
3. Чудес в природі не буває. (А. Головка)

4. Шуміти тобі, кучерявий прибузький лісе, такими чарівними голосами й підголосками, що серце болісно завмиратиме від насолоди. (В. Бабляк)

5. Коли ти хочеш плакати – заплач: нема гріха у тузі і скорботі. (С. Голованівський)

Вправа 7. Знайдіть речення з незалежним інфінітивом. Схарактеризуйте його.

1. Як іноді просте, звичайне слово, сказане доречно, уміє людину зробити щасливою. (Є. Божик)

2. Раніше почало вставати сонце, щиріше доглядати землю. (М. Коцюбинський)

3. Я збиралася повертатися в технікум, обходила мовчазні круті схили й прощалася з цим дивним і навіки рідним мені краєм. (М. Чабанівський)

4. Кажу: - З вас кожен міг поетом стати, в кривавім лихолітті полягти, чи мирним днем зорю з небес дістати, чи сам для світу зіркою зійти. (В. Бровченко)

5. Жити в людях, жити, а не скніти, пломеніти, горіти, любити землю-матір. (Н. Кашук)

Вправа 8. Серед наведених прикладів знайдіть інфінітивне односкладне речення із значенням бажаності.

1. В путі нелегко наздогнати того, хто вийшов на зорі. (Л. Дмитерко)

2. І що простіше: жити – як писати, покіль перо не випаде із рук?! (Б. Олійник)

3. Подзвонити б отак в минуле і почути твоє «алло»! Хай бринить воно, як світання, в цей осінній вечірній час, як початок того кохання, що і зараз єднає нас! (Г. Плоткін)

4. Краси не зміряти у світі... (І. Нагнибіда)

5. Мені ж до мами не приїхати – там же лише старенький клен. (А. Кацнельсон)

Вправа 9. Визначте і схарактеризуйте зв'язково-модально-інфінітивне речення.

1. Юрковичу не треба було нікуди поспішати. (Д. Бедзик)

2. Цвітуть яблуні. Сонце вже встало і золотить повітря. Так тепло, так радісно. (М. Коцюбинський)

3. Хотілося самостійності, простору, розмаху. (Р. Іванченко)

4. Нема нічого кращого свободи. (С. Крижанівський)

5. Хотілося б вірити людині! (Г.Кривда)

Вправа 10. У якому реченні інфінітив виконує функцію обставинного поширювача мети.

1. Але в мене не було часу роздумувати. (Ю. Збанацький)

2. Яке то щастя – свій народ у світлі бачити. (Д. Павличко)

3. Кожне слово - в симфонію проситься, щоб світам і народам гримить. (О. Новицький)

4. Тітку Лисичку не обдуриш, в неї вже коли сіяти, то треба сіяти на совість. (П. Загребельний)

5. Тож меди і страви ставте на столи, святкувать обжинки жниварі прийшли. (Ф. Малицький)

Література

Біляєв, О. М.: Сучасний урок української мови. Рад. школа, Київ 1980.

Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Єрмоленко С. Я., Мацько Л. І. Київ 1993.

Паламар, Л. М.: Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості. Автореф. дис. канд. пед. наук. Київ 1997.

Палей, И. Р.: Очерки по методике русского языка. Просвещение, Москва 1965.

Пассов, Е. И.: Коммуникативный метод обучения иностранному говорению. Москва 1991.

Пентилюк, М. І. та ін.: Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. Київ 2005.

Плиско, К. М.: Викладання синтаксису української мови. Київ 1978.

Плиско, К. М.: Організація навчання синтаксису в середній школі. Київ 1990.

Сенько Ю. В. Учебно-познавательная деятельность как инвариант содержания образования // Новые исследования в педагогических науках, 1990. - №2. – С. 32-34

Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. Москва 1988.

Summary

The article explains the importance of the acquisition of syntactic standards which formulate the communicative and stylistic Competence of the Students of language disciplines.